

SVARTA HANDSKEN

August Strindberg

Tryckår 1909

Dramawebben.
fri svensk dramatik

www.dramawebben.se

<http://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.sv>

August Strindberg

KAMMARSPEL

• OPUS • 5 •

SVARTA HANDSKEN

AKTIEBOLAGET LJUS

STOCKHOLM 1909.

AUGUST STRINDBERG

KAMMARSPEL

OPUS 5

SVARTA HANDSKEN

LYRISK FANTASI

(för scenen)

I FEM AKTER

AKTIEBOLAGET LJUS

STOCKHOLM 1909

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM, 1909.

PERSONER:

FRUN.

KONSERVATORN, kallad i texten »Gamle».

ELLEN.

KRISTIN.

PORTVAKTEN.

JULTOMTEN.

JULENS ÄNGEL.

EN GAMMAL FRU.

I.

FÖRSTUGAN.

Fonden en farstudörr med breflåda och namnplåt;
till höger ett isskåp; till vänster en hvilobänk.

Ofvanför dörren är ett färgadt fönster med ett hjärta
tecknad.

En svart handske ligger på farstugolfvet.

En gammal herre in från vänster, pustar och sätter
sig på bänken.

Han får sikte på handsken, hvilken han uppfångar
med sin käpp.

GAMLE.

Hvad är det här? — En handske? Svart, dam,
numro 6; den tillhör lilla frun därinne, det ser jag på
märket efter ringarna; vänsterhand två släta och en
ringfinger med rosensten; en vacker hand, men litet
hård i greppet, silkestass med hvassa naglar; jag lägger
den på islären, så kommer den till rätta!

PORTVAKTEN [från vänster].

GAMLE.

God morgon portvakt! God jul!

PORTV.

God jul, konservatorn! Det är ju konservatorn?

GAMLE.

Jo, det är jag; och jag konserverar fåglar, fiskar

och insekter, men jag kan inte konservera mig själf —
om jag också tar arseniksåpa innanför huden så
skrynklar den sig, och håret faller som på en gammal
själskinnskoffert, tänderna gå sin väg...

PORTV.

Det är som med elektriska här, det skall förnyas
och repareras jämt och samt...

GAMLE.

Otur är det att vi ska sitta i mörkret om julen,
kan ni inte få ljuset att gå?

PORTV.

Det har visst blitt jordledning, men det kan snart
vara hjälpt. — Vi ska se till här... [Trycker på en
kontakt; hjärtat och färgade fönstret lysas opp.] Se,
nu fick de ljus i tamburen ...

GAMLE.

Ni går och sprider ljus i huset...

PORTV.

Men bor själf nere i källarn i mörkret, för vi ha
bara en fotogenlampa ...

GAMLE.

Det är godt att lefva för andra! — Kors så vackert
det hjärtat var!

PORTV.

Vackert är det, men lite hårdt i färgen; för att inte
säga skarpt!

GAMLE.

Det är lilla frun! Om hon vore god som hon vore
skön!

PORTV.

Hvad är det för en handske?

GAMLE.

Den låg här i farstun, kanske portvakten vill ta
vara på den?

PORTV.

Jag ska ta den med mig och hänga den på luckan
därnere, så kommer nog rätta ägaren fram! — Nu
fortsätter jag uppåt.

GAMLE.

Och jag ska sitta lite till och hvila ut mina 80 år...
God jul!

PORTV. [släcker hjärtat och går
till höger].

God jul!

*

ELLEN [från höger, öppnar is-
skåpet, tar fram ett
ställ med mjölkflaskor].

GAMLE.

God morgon, Ellen, och god jul!

ELLEN.

God jul konservatorn!

GAMLE.

Hur mår lilla barnet och lilla frun?

ELLEN.

Jo då, de två tillsammans, de kvittra som kanarie-
fåglar — man hör dem ända hit! Men det är bara
på tu man hand... Ni må tro att lilla frun inte är
god mot oss andra! Hvarken vi eller portvakten få
några julpengar, för hon säger att vi äro djur...

GAMLE

Men ni skall icke tala om sånt där för mig, som
inte hör till Ert hus — de kan säga att jag bär
skvaller...

ELLEN.

Appropås kanariefågel, har konservatorn stoppat
upp fruns ännu?

GAMLE.

Ja! Det har jag! — Men — [tuggar] hon vill inte
betala'n! — Se så, nu skvallra jag!

ELLEN.

Nej, hon vill inte betala arbete — och när herrn
ville ge oss flickor extra för inflyttningen från landet
— så blef hon vild. — När han gaf oss ändå, så ställde

hon opp vattenledningen och elektriskan hela natten.—
Och när hon inte fick sin vilja fram, så kastade hon
sig sjuk — höll på att dö; och herrn måste skicka
efter professorn; när han kom och, sa att det var
ingenting utan bara choser, ville hon ta gift, och
hotade med att skrufva upp gaskranen för att spränga
huset i luften!

GAMLE.

Å, Gud bevare oss! Har Ni sådant lif härinne?

ELLEN.

Men dessemellan är hon som en fridens ängel —
ja, ni skulle bara se när hon leker med sitt barn,
eller sitter och syr julklappar, som hon gör just nu!
— Det är rakt som om hon vore besatt af onda
makter, när det står på; och hon måtte inte rå för
det, stackars liten!

GAMLE.

Det är snällt sagdt af Ellen, och jag skulle vilja
kalla henne sjuk! Jag har nämligen sett sånt där
förut... De har det för godt, det är hela sjukan;
mannen gör ingenting, emedan han är rik!

ELLEN.

Men han är sysselsatt hela dan med att köpa opp
sina pengar; och han har i år köpt tre nya möbler
till salongen, en i svart päronträd med silfver, och

de gick opp i vinden allihop. — Som sagdt: de ha det för godt!

*

KRISTIN [in från höger; talar mildt].

Hvad står du här för Ellen? Frun är alldeles utom sig, för att hennes ring har kommit bort...

ELLEN.

Hvilken ring?

KRISTIN.

Bästa ringen med blå stenen, som kostat två tusen kronor — och när hon saknade dig, så trodde hon —

ELLEN.

Hvad trodde hon?

KRISTIN.

Att du hade rymt och tagit ringen med dig.

ELLEN.

Nej, jag har aldrig hört maken, jag? Hvad tror Kristin?

KRISTIN.

Jag vet väl att Ellen är oskyldig; när man känner en människa, kan man säga utantill: den är oskyldig, den är skyldig.

GAMLE.

Är det så säkert det?

KRISTIN.

Svåra skall man inte, men man kan vara säker ändå.

ELLEN.

Och nu är jag ute för det?

KRISTIN.

Det är en fix idé hos frun...

ELLEN.

Men hon ser ju att jag inte har rymt!

KRISTIN.

Det hjälper inte!

ELLEN.

Och om ringen kommer igen, så blir hon ond på mig för att jag var oskyldig! Och för att hon hade orätt! Vet nå'n jag går ifrån alltsammans!

KRISTIN.

Gå inte, för då blir hon öfvertygad, och då skickar hon efter polisen.

ELLEN.

Vi måtte få en treflig jul här i huset!

GAMLE [reser sig].

Ni får en god jul, flickor, men efter pröfningar — efter regn har hittills alltid kommit solsken — och

så blir det här med! Ellen är en ärlig flicka, men skall lära sig tålmod!

ELLEN.

Har jag inte lärt på det?

GAMLE.

Jo, men är icke utlärd än! — Nu säger jag än en gång af fullt hjärta och med fast tillförsikt: God jul, mina barn!

[Går till höger.]

*

ELLEN.

Om bara ett godt samvete alltid hjälpte!

KRISTIN.

Det hjälper långa vägar! Kom in nu, men var mild och tålig, när stormen går lös!

ELLEN.

Hur skall jag kunna det?

KRISTIN.

Se på herrn, vår husbonde! Han är *också* miss-tänkt för ringen ...

ELLEN.

Han? Också?

KRISTIN.

Han också! Men han stormar inte, blir inte ond, bara ledsen! — Kom nu!

ELLEN.

Han också! Då är det ingen skam för mig; och då skall jag bära't!

KRISTIN.

Kom nu!

[De gå till höger].

*

JUL-TOMTEN [in med en kvast].

Nu sopar jag åt Ellen och Kristin, för de äro snälla; men grannens Ebba skall få soporna, för hon är stygg; och så torkar jag bänken och isskåpet, och gnider mässingen — men inte åt Ebba! — Så där! —

Nu ska vi se hvad de ha för sig därinne! [Tänder en ficklampa; fonden upplyses bakifrån och man ser in i tamburen; en hvit islår med en hvit spegel öfver synes, en hvit liten stol, och under denna stå barnets galoscher; Frun står framför spegeln och ordnar håret.]

TOMTEN.

Du lilla, sköna, unga mor, du må gärna beundra den gåfva du fått, men du får icke afguda; du må älska ditt lilla barn, men du får icke dyrka! Nu skall du få ett julkort af mig! [Letar i en bunt julkort] Alpros nej; viol, nej; snöbär, nej; mistel, nej; tistel, den ska du få! Blomman är vacker, men den sticks! [Lägger ett julkort i breflådan.] Nu ska vi höra

hvad de säger i köket! [Släcker lampan och lyss åt höger.] — Ellen är beskylld för att ha tagit en ring! — Det har hon inte! Ellen tar ingen ring! Ebba skulle ha gjort det! Jag känner alla här i huset! Alla herrskaper och alla flickor. Ellen gråter! Nu skall jag leta reda på ringen, från källarn till vinden, i hissen, i duschrummy, i dammsugarn, alla hål och vrår känner jag... men jag skall bara se om de håller snyggt i issskåpet! [Tittar och trefvar i issskåpet.] Ja, det gillas!

*

JULEN [hvitklädd kvinna med snöstjärnor på håret].

Hvad gör du lilla tok?
Du står och lyssnar, det är inte vackert!

TOMTEN.

Hvad tomten gör är alltid rätt!
Han bildar ordningsmakten här i huset,
Han risar, lisar, agar, älskar, städar.

JULEN.

Du har ett väldigt hus att vaka öfver!

TOMTEN.

Ett Babels torn med allehanda folk
Och tungomål; sex trappor opp och nedra botten;
Tre våningar i hvar etage,

Ett dussin vaggor, sju pianon,
Så många mänskoöden här fullbordas;
Det bänder och det spänner,
I sinnen, hjärtan, lynnen, som i bjälkar och i stenar;
Det håller hop, men dock med nöd;
Och grannen, som ej känner grannen,
Får ha fördrag och hänsyn;
Får öfverse med nästans små kapricer.
En spelar efter klockan tio;
En stiger upp för tidigt, en för sent till hvila går!
Det kan man inte hjälpa, det får jämkas;
Hör alla dessa småljud nu i trappans snäcka!
Nu knarrar hissen, vattenröret purrar;
Och värmeledningen den sjuder som ett tékök;
Nu går en dusch, nu suger cleaner'n;
Där stängs en dörr, där skrek ett litet barn!
Här bor en nygift, där en frånskild, där en enkling,
Allt om hvartann, som deras pianinos
Ge från sig rytmer från en vals, en fuga, en sonat.
I källarn fattigdom liksom i vinden,
I våningarna lyx och flärd, solid förmögenhet och
håligt vingel.
Det hankas fram, det stormas fram, det gnides fram —
En dör en vacker dag, en gifter sig, en skiljs,
En bråkar, klagar, reparerar,
Men när han sett att bråk till intet nyttar,
Så tar han slutligt sitt parti — och flyttar!

JULEN.

Hvem bor därinne?

TOMTEN.

Det är den lilla frun som låter tala om sig!

JULEN.

Jag känner henne då, jag vet! —

Hör hvilken storm från köket! —

Nej, kära barn, är detta julefrid?

TOMTEN.

I dag är dan för dan, och då är stök i köket!

Men här är något annat också!

Den stackars Ellen är beskylld med orätt...

JULEN.

Jag vet, och det är sista droppen;

Nu rinner nådens bågare från bredden,

Och vredens vin skall pressas ut ur sura drufvor;

Dock straffa är ej mitt gebit,

Jag tröstar, hjälper, ställer allt till rätta;

Men du kan luggas, du har hårda handen...

Hör på! Den lilla kvinnan, skapt i skönhet,

Till mänskans glädje och till gifvarns ära,

Hon skall en läxa få, en hård, men kort —

Hon byggt sin lycka på det lilla barnet,

Och på sin lycka har hon grundat högfärd,

Med högfärd följer hårdhet, grymhet...
Nåväl: tag undan du det lilla barnet!
Så skall hon känna saknaden —
Var trygg! Hon får igen det som i morgon kväll
Till julegåfva, men som gåfva, märk det väl!
Hvad de skall tro? Tro hvad de vill!
Att det har kommit bort, gått vilse!
Men du får icke narras!
Ett osant ord det fröar af som ogräs!...

TOMTEN.

Det är för grymt, det går hon ej igenom!

JULEN.

Hon skall igenom! Jag står henne bi!
Och hennes hjärta är ej dåligt,
Blott lite sjukt; och sorg skall, bota henne —
När lyckans klara sol har börjat bränna,
Så vissna gräs och blomster;
Ett litet moln ger skugga, svalka.
Och moln ger regn, på regnet följer grönska...
Nu mulnar det! — Var ej för hård i handen! Dock!

TOMTEN [ledsen].

Skall du behöfva bedja mig om det? —
Hon är så vacker!

JULEN.

Ja! Och skall bli god!
Så kommer lyckan! Den, som varar! —

TOMTEN.

Men vänta nu, jag har däropp' i vinden
En stackare som väntar på en klapp —

JULEN.

Hvem är din skyddsling, säg ett ord!

TOMTEN.

Det är en filosof, som längtar blott till slutet!

JULEN.

Om lif och död vi intet ha att råda,
Men om han det förtjänar, skall han få en gåfva!

TOMTEN.

Han grubblar öfver lifvets gåta ...

JULEN.

Är det att grubbla öfver? —

TOMTEN.

Det är en gammal tok, men han är snäll...

JULEN.

Hvad har han för sig då däropp' i vinden?

TOMTEN.

Han stoppar fåglar, torkar fiskar, sticker maskar,
Och har ett skåp så fullt med gula papper,

Och där han letar, letar natt och dag!

Han letar lifvets gåta i det skåpet!

JULEN.

Jag känner sorten! Väl han skall sin julklapp få! —

Men nu! God jul och så till verket gå!

[Ett ögonblicks Ridåfall].

II.

TAMBUREN

Tamburen. Hvit islår till höger, med en hvit spegel öfver; på spegelns undre försits silfverborste, på den öfre ett glas med tulpaner; under spegeln en hängkorg för handskar. På islåren ligger Tomtens Julkort med tisteln. Till vänster en hvit stol under klädhängaren; under stolen ett par små barngaloscher; på hängarn en hvit barnpäls och en hvit ba-hytt. Inga andra kläder synas.

I fonden står dörrn öppen till salen, och genom portiären af gult siden synes: sybordet på hvilket står en vacker lampa, en blomster uppsats med vackra blommor; där bakom synes Frun. Hon är hvitklädd, urringad i liten fyrkant till halsgropen endast; det svarta håret uppsatt på japanskt sätt, så att nacken synes. Hon syr på ett gult siden, som kan bli ett barnplagg.

TOMTEN [i tamburen tager bref-kortet från islåren].

Se där mitt julkort med sin tistel! —

Ett litet ogräs skall du ha i hvetet

Det sticks som du, men bär en vacker blomma! —

Som du!

Du lilla vackra mor! — Se handen går som när man
plockar blommor —

Och hufvet sänkt som till begrundan eller bön! —
Nu ler hon; ty hon hör det lilla barnet komma —
De små stegen på parkettens glatta brickor —
Som bonades i går med bivax och med furans olja —
Det doftar granskog som i maj, när braxen leker
och sommarnöjets gröna luckor öppnas.
Du vackra hem, där vackra människor bo —
I skönhet, renhet, skyddade mot lifvets solk —
Se blommorna på spegeln! —
Tulpanernas turbaner röda, gula,
De dölja runda kinder, läppars knoppar,
Som mötas uti kyska kyssar,
Dem näckros ger sin maka på en insjös svala spegel —
Ja spegeln! Där syns märken efter
Små fingrar som bak glaset sökte bilden,
I tanken att det var en annan liten flicka!
Där sitter Rosa på sin lilla matmors stol
Och vaktar hennes kappa och små kängor;
Allt, allt hvad lif och hem förljufvar,
Det finns här inom stängda dörrar —
Men ej värderadt förrn det saknas —
Nu släcker jag! Må mörkret dölja sorgen,
Och gärningen jag gör, den tål ej ljuset —
[Vrider på en kontakt i väggen; det blir mörkt].
Men när det tänds igen, då han I jul i huset.
[Drar sig in i högra draperiet].

FRUN [ringer i en liten klocka].

ELLEN [in med ett tändt ljus].

FRUN [synes banna henne, Ellen gråter i förklädet och går ut].

FRUN [kommer ut i tamburen med ljuset, som hon ställer på islären. Där finner hon julkortet med tisteln, som hon läser och rifver sönder. — Därpå ser hon sig i spegeln och ordnar sitt hår. — Nu höres ett piano från en granne som spelar Beethovens sonat 31 op. 110. L'istesso tempo di arioso. Frun lyssnar. Därpå tar hon silfverborsten och börjar borsta lillans kläder; plockar och putsar; upptäcker en lös knapp i kappan; tar dockan från stolen och lägger den på islären; sätter sig på stolen, tar en nål med tråd från bröstet och syr i knappen. Frun reser sig och tar en svart handske ur handskkorgen; hon letar maken men utan att finna; hon söker i barnets små galoscher under stolen; den omaka handsken sticker hon nu i bröstet och står öfvergifven.

Musiken går öfver i Beethovens sorgmarsch. Frun lyssnar och gripes af fruktan. Det bullrar i isskåpet som när isstyckena rasa ner.

Ett barnskrik höres! Frun i fasa; vill ut, men stannar förstenad.

Det bultar i en vägg; hissen gnäller, vattenledningen brusar; mänskoröster sorla genom väggen.

Kristin kommer in, hvit i ansiktet, med lyftade armar, knäppta händer, talar till frun ohörbara ord och skyndar ut.

Frun vill springa efter, men kan icke — faller ner på knä vid stolen, och döljer ansiktet i den lilla barnkappan som hon smeker och kramar.

[Kort Ridåfall]

III.

HOS PORTVAKTEN.

Portvaktens rum. I fonden ett färgadt fönster
upplyst utifrån men då och då förmörkadt af hissen
som går upp och ned.

Ett dukadt julbord med vit duk och en liten jul-
gran med vaxstaplar; en halfankare dricka, med
granris omvirad, på bordsändan; bullar, smörask, ett
svinhufvud, fårbog, lax-sida, en rökt gås o. s. v. Ett
grenljus på andra bordsändan; enris på golvet; på
väggen ett färgtryck med Jesu födelse; därunder en
svart tafla med en massa nycklar. En fotogénlampa
brinner.

PORTVAKTEN [sitter vid bordet
och hvilar].

GAMLE [in med en julkärfve
under armen].

God dagen åter, landsman, sitter ensam.

PORTV.

Det gamla trädet blir ej gammalt, om ej ensamt
Det står på skogen, oträngdt af de unga;
Och tiden gallrat har så passeligt omkring mig.

[Paus. Bjuder med handen
att sitta ner.]

En gång jag hade stugan full, så att vi trängdes —
Jag klagar ej, jag hade godt och varmt bland mor
och barn,

Men detta är ej heller dåligt, kanske bättre;
Allting är bäst på sätt och vis och på sin tid...
Nu sitter jag i skuggan af mitt julträd,
Och minns framfarna dar i tacksamt sinne;
Jag haft det dock! Hur mången som ej haft det
Nu sitter grämmande sig själf med saknad
Af hvad han aldrig ägt, för sent att vinna —

GAMLE.

Ja, jag har också haft — men helst jag glömmer't —

PORTV.

Sitt ner, jag skulle sagt, som landsman, berg-
slagsbo —

Är jag så fri — jag uppfödd är i grufvan,
Inunder jorden; därför trifs jag bäst härnere
I Babelstornets källare med dess skymundan —
Och ser igenom färgadt fönster ljuset,
Som är min sol, men då och då förmörkas,
Af hissens skugga som likt strömoln drar förbi.

GAMLE.

Som Bergakungen sitter ni i sanning
Och härskar öfver alla elementen —
För eld och värme är ni Mästaren:

Och vattnet ni fördelar, kallt och varmt;
Från mörkrets region Ni sprider ljuset;
Med luften i förtunning och förtätning
Ni suger jordens stoft som samlats
Af mänskobarnens fötter, när de vandrat.
Med tyngdens lagar ni reglerar hissen,
Så att de stiga eller sjunka efter önskan.

PORTV

I sanning, landsman, Ni kan göra af et...

GAMLE.

Åh nej, ty ni är mycket annat också —
Jag ser ni äger nycklarna till alla husets dörrar,
-Och alla äga nyckeln till ert sinne;
Ni känner alla öden som här väfvas,
Ni hör, Ni ser igenom väggar, bottnar,
Och hit man bär förtroendeden, bekymmer, sorger ...

PORTV.

Ni gör mig äran alltför stor herr doktor,
Jag tål nog vid det, blir ej bortskämd, icke skrämnd;
Men Ni har gjort mig mera nöjd med denna ringa
plats;
Ni har lyst opp mig när jag var beklämd,
Förvandlat trånga kojan till palats.

GAMLE.

Det talas ut' i farstun, röster höjas...
Man skriker, gråter, då ar snart man här;

Och Ni får sitta som vår domare,
Och reda, råda, tysta ner, när som det görs spek-
take!

PORTV. [lyss].

Jag tror jag vet, det ar den vackra Ellen —
I tredje våningen — hos lilla frun...

GAMLE.

Jag tar min kärfve och går upp till; fåglarna
Som sjunga kapp med flöjlarna
Och så: god jul igen!

PORTV.

Detsamma, doktor!

GAMLE.

Ett ord! Hur gick det med den handsken som
Ni hittat?

PORTV.

Jaså! Ja den har jag förlorat här i trappan —
Stor sak, hvem kan en handske ej försaka?

GAMLE.

Säg inte det, ty kaka söker maka.

[går]

ELLEN [in, klädd att gå ut].

Får jag sitta här en stund hos portvakten?

PORTV.

Sitt, kära barn!

ELLEN.

Jag står inte ut längre; när elektriskan slocknade, fick jag bannorna; och så beskylldes jag för ringen igen; nu är den anmäld i polisen. —

PORTV.

Är det jul detta? Ni är de värsta jag har i huset — men nu ska vi först skaffa ljus — [Tar fram verktyg.] Min hammare, min tång — [tar nycklar från taflan] mina nycklar, så går jag genom lykta dörrar —

ELLEN.

Jag tror att värmeledningen har stannat också!

PORTV.

Den också! Hvad har Ni för Er däroppe, för det är bara hos er sådant händer?

ELLEN.

Det är som förtrolladt — jag blef rädd, hörde ett barnskrik och det spelades i väggarna — Kristin går visst, hon också, man kan inte hålla ut!

PORTV.

Hvar är herrn då? Är det ingen herre i huset?

ELLEN

Jag tror han är bortrest på jakt — vi ha inte sett honom på två dagar — han stod inte ut han heller! Men det är som konservatorn säger: de har det för bra! Ingenting att göra, ingen matlust, ingen sömn; enda bekymret är att göra af med pengarna.

PORTV.

Men inte betala arbete! Det vill de inte.

ELLEN.

Han har inte fått några julpengar?

PORTV.

Nehej! Hon blef ond på mig, därför att jag bad henne inte stå i hissen — jag sa det lite skarpt förstås, för jag hade brådtom.

ELLEN.

Tyst, jag hör Kristin i trappan! — Hon är mera tålig än jag, men äfven hon kan tröttna! —

PORTV.

Tänk, att det ingen välsignelse är med rikedomen för somliga — det är ju en tröst för oss fattiga, fastän den är klen — Hvarifrån ha de här fått sina pengar?

ELLEN.

De ha väl ärft — tyst nu är hon här! Det har bestämdt händt något nytt däroppe i spökvåningen!—

PORTV.

Säg spökhuset! För här sker så mycket underligt — det är precis som alla de har maskinerna förde något med sig — Ebba däroppe påstår att hon har sett tomten sitta på hisstaket och hålla igen linan —

* * *

TOMTEN [synes nu flytta om nycklarna på taflan].

*

ELLEN.

Man skulle verkligen kunna tro på tomten, för ibland hittar man inte en sak där man lagt den: ibland går en dörr i baklås, ibland kommer det varmt vatten ur kallröret ...

PORTV. [lystrar].

Är det någon härinne? Jag tyckte det skramla i nyckeltaflan —

TOMTEN [gömmer sig].

PORTV. [letar i nycklarna].

Jag tror att fan har blandadt om nycklarna — Här sitter 25:an på 13! och 17 på 81! Och grosshandlarns brevkort sitter på häradshöfdingens! Och alltid talas det i trapporna: De grälar och gråter, men när jag kommer ut, så finns där ingen. —

ELLEN.

Men nu är det Kristin — hon har varsel före sig!

PORTV. [låtsas öppna en dörr
åt vänster].

Här finns ingen lefvande varelse —

ELLEN.

Nu blir jag rädd! — Och ibland är det barnröster
— ibland är det dufvorna på taket — jag tror nå-
gon gång det är gamle konservatorn som sitter där-
oppe och gör spektakel — Hvem är han egentligen?

PORTV.

Det är en underlig kurre — men det är intet ondt
i honom —

ELLEN.

Hör nu har inte portvakten hittat en handske i
trapporna?

PORTV.

Jo, konservatorn hitta en, och så skulle jag ta vara
på'n, men så förlora' jag den!

ELLEN.

Har han förlora'n, och det var ett sånt lif däroppe
öfver den handsken! Lika mycket som om ringen!

[Telefon ringer].

PORTV. [vid telefon].

— Jo, hon sitter här! — Nej, det är omöjligt!
Hon tar inga ringar! Vi känner Ellen! Hon tar ingenting — Det är orättvist! Men jag skall säga åt henne! — Jaha!

[ringer af].

ELLEN.

Jag har förstått!—det var från polisen!

PORTV.

Ja, mitt barn! Det var en kallelse!

ELLEN.

Då går jag i sjön!

PORTV.

Men gå först till kontoret!

ELLEN.

Aldrig dit, för då kommer man aldrig dån!

PORTV.

Se på mig! — Ellen! — Och tro inte ondt! —
Gå nu i frid!

ELLEN [ser på honom och öfvervinnnes].

Jag går! — Jag såg uti hans öga, jag kände på hans röst — nu går jag trygg!

PORTV. [leder henne ut].

ELLEN

Och denna handen gaf mig styrka — Den leder mig, den stöder mig! — Jag går!

[går].

*

[Paus].

EN GAMMAL FRU [in med den svarta handsken och en liten brun barnkänga].

Se, hvad jag hittat i hissen!. Kanske portvakten kan finna egaren, eller egarinnan... Han har ju fått julpengarna från mig?

PORTV.

Jo tack! Se där är handsken som kom bort.

[lägger på bordet jämte kängan].

EN GAMMAL FRU.

Han har julbord och gran — och så mycket mat — rökt svinhufvud! jo jag tackar!

PORTV.

Skall ni som är rik afundas den fattige!

EN GAMMAL FRU.

Han är väl inte så fattig som han ser ut! Och inte jag så rik som jag ser ut!... Tag nu vara på handsken, så han inte kommer bort igen! — Svart är

han — som en begrafning — men han döljer en
hvit hand och kanske något mera!

[Går].

PORTV. [förbluffad].

Men den lilla kängan, se! Snedt på klacken! den
lilla slarfvan —

*

TOMTEN [har snappat bort
handsken och gömmer sig].

*

PORTV.

Det är ett litet barn, om gosse eller flicka, det ser
man inte på skorna, för de ha inte skiljt på höger
och vänster än — inte på godt och ondt — ty de
höra himmelriket till — Men sedan! Hu ja! —

[Han vill nu taga handsken].

Men hvar är handsken? Jag lade den här på
bordet!

[Letar.]

Den är borta!

[Letar.]

*

KRISTIN [står förtviflad inne i
rummet].

Tänk, tänk, tänk ...

PORTV.

Hvad är det? Hvem är det? — Kristin!

KRISTIN.

Tänk! Gud hjälpe oss! — Lilla barnet är borta!

PORTV.

Borta? Hvad är det?

KRISTIN.

Det är bortkommet! Någon har tagit det...

PORTV.

Det är inte möjligt; jag skulle sett det! jag skulle hört det! Jag finns ju här för att vaka öfver huset och husfolket!

KRISTIN.

Han vet ingenting om det! Då går jag till kontoret! — Var snäll mot modern om hon kommer! Hon satt däröppe utan ljus och värme... Det är för grymt! äfven för henne!

[Ut.]

*

PORTV.

Hvad är allt detta? Icke människoverk likväl! Och därför finns det hopp!

[Han lägger kängan på bordet.]

Hvem kommer där? Hon själf den stackars lilla modern!

[Han drar sig undan åt höger].

FRUN [från venster klädd som i förra akten.]

Hvart har jag kommit?
Och hvar är jag?
Hvar kom jag från?
Hvem är jag?
Här bor en fattig! — men så många nycklar!
Det är då ett hotell —
Nej fängelse, ett underjordiskt —
Där lyser månen, men ett hjärta likt,
Och molnen tåga svarta den förbi —
Där står en skog, en granskog;
En julskog full med gåfvor och med ljus —
I fängelset! Det här är något annat.
Är någon här?

PORTV. [synes i högra kulissen
men endast af publiken].

[Afsides.]

Hon är ifrån sig, har förlorat minnet —
En nåd, o hvilken nåd! för den som lider!

FRUN.

Men tyst! jag minns! men minnet ligger bakom.

Och jag gick framåt för att söka något.

Hvad sökte jag?

En handske jag förlorat! Den var svart —

Nu blef det svart igen!

Men uti mörkret ser jag något blått,

Som vårens himmel mellan hvita moln

En fjällsjö mellan blanka stränder,

Så blå var min safir som jag har tappat —

Som man har tagit —

Jag har förlorat mycket dessa sista dagar —

Jag frös och satt i mörkret...

Här är dock varmt, men tryckande;

Det höga tornets tyngd uppöfver,

Och tunga mänskoöden hvarf på hvarf,

Jag känner hur de pressa mig mot jorden,

Och klämma hjärtat i dess veka korg;

Jag ville tala, men jag söker orden

Jag ville gråta som jag hade sorg!

[Får se kängan.]

Hvad är det här? — En liten känga!

En liten strumpa, och en fot! Buss i. —

Hvad var det? — Här jag ser ett ljus

Som skjutit grenar, det har vuxit

Från stakens rot, snart skall det till att blomma,

Tre hvitblå blommor med ett rödt uti...

Att ljus kan växa, skjuta kvistar!

I hvilken trakt af världen har jag kommit?

En ankarboj här flyter i en granskog,
Ett vildsvin sticker hufvet upp ur böljan,
Och fiskarna de gå på torra land! —

[Får se planchen med Jesu födelse].

Hvad är det här? — En vagga i ett stall!

[Börjar vakna.]

Och herdens bruna kor de se med stora ögon,
På lilla barnet — som — i vaggan sofver —

[Vaknar och skriker.]

O Herre Jesus världens frälsare, fräls mig!

Jag förgås! Jag — för-gås! — Ett barn är födt i
denna natt, ett barn är dödt! Där står portvakten,
som är ond på mig för att han icke fick julpengar;
var inte ond på mig! Hämnas inte! så ska ni få alla
mina ringar...

PORTV. [fram].

Jag är inte ond, jag hämnas inte; ert barn kommer igen, ett barn kan inte komma bort i en stad som denna — följ mig nu, skall jag skaffa er ljus och värme så länge —

FRUN.

Säg om det, att ett barn inte kan komma bort i en stad — jag tror inte ett ord förstås — men ni skall säga så ändå! Ni skall säga så flera gånger —

PORTV.

Följ mig, men medan jag lagar maskinerierna, så skall ni gå upp och värma er hos en gammal vän,

tre trappor upp. Han kan tala — jag kan inte tala
— och han skall trösta er —

FRUN.

Är det assessorn? Han är väl ond på mig också?

PORTV.

Här är ingen ond på er... kom nu bara!

FRUN.

Tänk så snäll han är; han hämnas inte.

PORTV.

Å fy! fy! hvad ni är ond!

FRUN.

Men mitt barn! — Mitt barn! Mitt barn!

PORTV.

Kom!

RIDÅ!

IV.

VINDSKAMMAREN.

Vindskammaren: Fonden två fönster täckta af ljusgröna gardiner; på pelaren mellan fönstren ett manuskriptskåp med en vacker lampa ofvanpå; till vänster ett ekbord fullt af manuskript; till höger en länstol.

*

TOMTEN [in].

Julaftons morgon är inne! Men här hos den gamle filosofen syns intet spår af julglädje.

[Drar undan gardinerna i fonden.]

Men dock! Han ställt sin julgran på balkongen!
Åt sparfvorna och dufvorna,
Och kärfvens tusen gula näbbar,
Ett korn i hvar att mata himlens fåglar;
Än sofva de på plåtarna
Med hufvet under vingarna —
Snart rister morgonbrisen flöjlarna
På rökfång öfver spisarna,
Där muntra brasor sprakande
Ge eld inunder kaffepannorna;
Då springer jag på åsarna
Och fröjdar mig åt dofterna,
När morgonsoln på kablarna
Från telefonen kastar strålarna.

Då sjunga kablarna och flöjlarna
Och dufvorna de kurra i kornischerna
Då lämna barnen sängarna — — —

Hvad har han här?
På gula blad i tusen tusental
Han samlat allt sitt vetande!
Halm under drifbänks strö —
Som tröskats ur; nej hackelse
Där man får leta efter kornen —
Och kärnorna han samlat här i ladan
Af skuren ek, där ligger skörden.

[Öppnar skåpet.]

Det är registret, nyckeln till hans visdom,
Till skapargåtan som han tror sig funnit.
Du gamle tok, som ordnat alltet —
Nu rör jag om i soporna,
Du letat hop i backarna.
Jag skapar kaos om ånyo
Så får du börja om från början!

[Rör om i manuskripten.]

Här syns den vises brillor!
Med åren blef han kortsynt —
Nu skall du få en julklapp,
Som gör dig långsynt, framsynt!

[Byter ut glasögonen mot ett par andra, som han
tar ur fickan.]

Du skall få nya ögon
Att skåda hvad ej synes
I hvardagslag af dödlig!
Där förr du skådat lagar,
Där skall du möta stiftarn,
Och sen du råkar Domarn;
Där förr du såg naturen
Och blinda slumpars otyg,
Där skall du finna väsen
Af samma art som du!

Jag hör att gubben vaknat;
Kanhända att han vakat
Ty natten är som dager
För den i mörkret forskar!
Nu kommer han, jag stannar,
Sen gör jag hans bekantskap,
Och han får göra min!

[Drar sig ut i högra draperiet].

GAMLE [in från vänster; i svarta
kläder, hvit halsduk, svart sidenkalott; hvitt långt
hår och liknande skägg].

Välkommen lif! God morgon möda!
I sextio år jag ordnat universum;
Nu är den dagens sol upprunnen,
Då jag skall lösa gåtan.
Allt ligger där som jordens lagringar

Afsatta långsamt utur eld och vatten,
Af stenar, örter, djur,
Urämnen, krafter, mått och tal
Jag dragit samman byggnadsstenar
Till Babelstornets himlatrappa,
Med den jag siger upp ur tåredalen
Och tar moskéen med den blå kupolen
Som hvilar på de fyra väderstrecken.

I sextio år jag samlat, räknat;
Och en gång, halfvägs, fann jag gåtan.
Det var en natt, jag skref den på ett papper,
Men det begrofs, är sedan dess förkommet.
Det ligger där, men me'n jag söker
Har välmen vuxit till en stack;
Mitt eget barn ränt opp till jätte...
Jag slås tillbaks, när jag den nalkas,
Jag gräfver som man gräfver efter skatter,
Men spaden faller ur min hand,
Mitt hufvud tröttas, kroppen vissnar.
Och jag blef ofta liggande som död
När jag det hela ville öfverskåda — —. —

Nu känner jag dock stunden kommit,
Ty i en dröm förliden natt jag såg,
Såg papperet jag sökt, det var ett blåhvitt
Regal af engelsk olifant —

[Tar af manschetterna.]

Nu eller aldrig! är det du och jag,
Du pappershög, gif upp din hemlighet,
Jag är er herre, andar alla,
Här äger endast jag befalla!

[Tar på glasögonen och rotar i papperen].

Hvad är det här? — Hvad är det här?
Jag finner ej min gamla ordning,
Här alfabet och siffror bytt om platser,
A, b, c, d, h, r — Jag tror att själfva —
Och numro 1, 7, 4, 10, 26 — Här har nån varit!
Alfa, beta, pi; och chiffern som jag funnit opp —

Den har jag glömt — den är försvunnen ur mitt
minne — [Rotar alltjämt.]

Här står en ledare — men midt på hufvudtalet är
en bläckplump. — Jag raderar! [Tar upp en knif.]
Det gick hål i papperet! — Skönt! Jag letar; jag går
igenom hvarje lapp så skall jag finna't! —

[Letar blad för blad.]

Nu börjar grannen spela! Speia« du! — Mig stör
du inte, jag har hela dagen för mig! — Och natten
med! Jag äter intet — fordrar ingen sömn!

[På ett piano spelas ett par minuter medan gubben
vänder blad. Musik: ur Beethovens sonat 29, op. 106,
andanet sostenuto.]

Jag tröttnar fort i dag! — Då hvilar jag en stund!

[Går eländig och faller ner i länsstolen; musiken
fortfar.]

Mitt öga ser så underligt; det nära fjärmar sig,
det fjärran närmar sig; och hufvudet är tomt!

[Han blundar; musiken fortfar.]

[Gubben vaknar och anfäller igen pappershögen,
men tröttnar genast och återvänder till stolen; anfäller
igen men blir tillbakaslagen. Nu somnar han i stolen
och liknar en död.]

TOMTEN [skjuter in en länstol
från höger och sätter sig själfs-
våldigt midt emot gubben.]

[Musiken tystnar: Gubben vaknar.]

GAMLE.

Hvem där? Är du en varelse...

TOMTEN.

Att vara är förnimmas,
Du har förnummit mig!
Då är jag!

GAMLE [reser sig].

Men jag vill känna, jag vill ta i dag!
Ty förr är du ej till för mig!

TOMTEN.

Regnbågen tar du icke i, men den är till!
Och hafvets, öknens hägring existera —

Jag är en hägring; kom mig ej för nära,
Ty då du upphör att mig se,
Fastän jag fortfar finnas.

GAMLE.

I sanning din logik är riktig —

TOMTEN.

Nå då är du förbunden tro ditt öga —

GAMLE [knorrar].

TOMTEN.

Du knorrar, ty jag saknas i systemet;
Och ditt system din herre är,
Och du är drängen...

GAMLE.

Jag härskar suveränt i mitt system.

TOMTEN.

Då skall du säga mig i korthet
Grundtanken i de faktas mångfald
Du samlat där, ty elfes har du samlat löf,
Regndroppar, sandkorn, som sig alla likna
Men anda icke äro lika!

GAMLE.

Min tanke, min idé, som håller samman
De millioner företeelser oss möta —

TOMTEN.

Låt höra nu! jag lär så gärna!

GAMLE.

Du lilla tjuf, Du stal min tanke från mig;

Nyss var den mig så klar ...

TOMTEN.

Och nu? Den grumlades som glasklar is

I smältningsvärmen; den blef sörja,

Så vatten, som förflyger i en dunst!

Den dunsta' bort: Jag. vill den straxt förtäta,

Och säga ditt system, som du har glömt.

[Paus.]

I alltets enhet ser Du världens gåta...

GAMLE.

Precis! Du är en liten kvicker karl,

Som fann hvad jag i trettio år har letat:

Materiens enhet! Det var ordet!

TOMTEN.

Det var systemet! Nu till verkligheten!

Ponera nu naturens tvåfald! Och låt se,

Om ej den teorin har mera för sig!

[Paus.]

Det våta elementet vattnet

En enhet, är, består dock af de två

Af väte och af syre kan ej disputeras;

Magnetens kraft är delat i nord och syd;
Elektrikans af plus och minus,
I växtens frö det gifs ett hanligt och ett honligt;
Och högst i kedjan allra öfverst
Du finner tvåhet, ty allena
Var icke godt för mänskan vara;
Och så blef man och kvinna till:
Naturens tvåfald alltså konstaterad!

GAMLE.

Du lilla djäfvul! Du har plockat sönder —

TOMTEN.

Din leksak, stora tok; Din kedja brast
Och ligger som en skräphög utaf länkar,
Din kabel som du snott, den reddes opp
Och blef till dref, som går till lumpbon.

GAMLE.

Ha! Sextio år för att en bubbla blåsa!
Som vid ett luftdrag sprack!
Nu vill jag icke lefva längre!

TOMTEN.

Om bubblan sprack, så kan du blåsa nya,
De görs af vatten och af tvålens skum,
Som vispas opp att det ser mycket ut,
Men är så litet, nästan intet —

GAMLE.

Och sexti år — [Vild, reser sig och kastar ut papperen i vänster kuliss.]

Härut! Du satans bländverk!

En rutton frukt af tjugu tusen dagsverk!
Ut! Ut! I torra löf som tärt mitt träd.
Lyktgubbar, irrbloss, som mig ledde vilse,
Mig narrade i träsk, där jag till halsen
I gyttjan sjönk, mig lockade i öknar,
Där hvassa buskar refvo mina händer —
[Tömmer skåpet på papper, men lämnar ett skrin.]

Härut I falska lotsar som mig fört på grund,
Vägvisare som pekat vägen neråt helvetet;
Bankrutt, fallit, jag ger upp staten
Och sitter tomhändt på den brända tomten —
[Sjunker ned i stolen.]

Ett snäckdjur, som fick skalet krossadt,
En spindel hvilkens nät refs sönder,
Förflugen fågel ut på oceanen,
För långt att vända om och hinna stranden —
Han flaxar öfver rörlig afgrund —
Tills trött han faller ner — och dör!

[Paus.]

TOMTEN.

Säg! vill du börja om igen? Bli ung på nytt?

GAMLE.

Bli ung? Nej tack! Få krafter till att lida —
Få kraft att väfva falska drömmar? Nej!

TOMTEN.

Vill Du ha guld?

GAMLE.

Att köpa hvad?
Jag önskar intet — jo att få gå hädan!

TOMTEN.

Ja väl! Men som försonad först med lifvet!

GAMLE.

Försonad? — Bindas fast på nytt vid pålen?
Nej oförsonligt! Eljest blir det aldrig affärd —
»Ännu ett handslag! och ett glas i pälsen!»
»Å, stanna lite till!» — Så blir man kvar —
Nej upp på bocken, piska kampen
Och ryck dig lös, Du längtar ej tillbaka!

TOMTEN.

Du rock dig lös en gång från varma lifvet,
Från hem och hård, från maka, barn,
Att springa efter ärans torna äggskal.

GAMLE.

Till hälften sant — jag gick i tid,
Att slippa se de andra gå, som redan packat!

När lifvet svek, när skeppet ville sjunka,
Jag gjorde mig en lifboj som jag blåste upp
Med luft, så långt är sanning;
Den höll mig uppe till en tid, en ganska lång,
Så sprack den, och jag sjönk; rår jag för det!

TOMTEN [har tagit ut skrinet
ur skåpet].

Här har Du något strandgods hafvet gaf igen —

GAMLE [maktlös].

Låt bli mitt skrin! Väck icke upp de döda!

TOMTEN.

Du Sadducé, som icke trodde på
Uppståndelsen, — hvi fruktar, du de döda?

GAMLE.

Låt bli mitt skrin! Du manar andar —

TOMTEN.

Javäl! Så får Du se att lif är ande
Men fångslad i en kropp, ett ting!
Gif akt, nu manar jag,
Besvärjer jag!

[Öppnar skrinet.]

GAMLE.

Ah! Hvilka dofter! Blommar klöfvern?
I rosig maj, när äppelträden spruckit ut,
Syrenerna för västan vagga sina spiror

Och nygräft trädgårdsland, som nyss låg hvitt
Af snön nu sträcker sina svarta kläden
På mylladt frö begrafvet för att uppstå.
[Sindings Frühlingsrauschen spelas.]
Jag ser — ett litet landthus, hvitt med gröna
luckor,
Ett fönster öppnas, och gardinen fläktar —
Af vinröd taft — längst in en spegel,
I gyllne ram skulpterad i empire —
Och i ovala glaset som en hägring
Jag ser — det skönaste som lifvet bjöd;
En ungmor, som klär på sitt barn —
Och kammar lena lockar, tvättar sömnen
Ur blåa ögon som sig öppna
Och le mot sol och mor af lust att lefva —
Den lilla foten stampar ystert mattan
Otålig som en fåle att få springa ut —
Musik! Hvad toner ifrån unga dagar,
Halft glömda som stå upp igen —
Den lilla ån som glider under alar,
En båt, midsommarskransar, smultronkorgar,
Och friska gäddor sprittande på toften —

TOMTEN [tar upp en liten brud-
krona och en hvit slöja].

GAMLE.

Hvad ser jag nu! Hvad har du där?

En liten krona, sluten, åt en liten drottning,
Af myrten, och en slöja utaf flor —
En morgondimma i en älfdans i en solgång —
Nu ser jag icke mer, mitt öga slöjas —
O Herre Gud, allt detta en gång varit,
Men är ej mer, det kommer aldrig åter!

[Gråter och faller ihop.]

TOMTEN.

Allt detta har du ägt och kastat bort det,
De friska blommor för det torra löf,
Det varma lifvet för den kalla tanken,
Du stackars man — hvad har jag här?

[Visar en svart damhandske.]

GAMLE.

En liten handske! Må jag se! Jag minns ej —
Hur den kom hit! — Jo vänta nu jag har det —
I gårdagsmorse jag den fann i trappan —

TOMTEN.

Nu får du den som julklapp ifrån mig —
Den håller hemligheter, och de späda fingrar
Ha gripit in i öden, stiftat ondt,
Men lilla handen räcket dig till godo.
Om du den ger åt henne som jag väntar,
Då har du lycka spridt, en gåta löst
Som mera värde har än sfinxens som dig klöst —

[Läser in skrinet i skåpet.]

GAMLE.

Kan jag ännu en dödlig lycklig göra,
Kan jag en tacksam blick få taga mot,
Kan tröst jag sänka, hjärtan röra,
Då gifs ännu emot förtviflan bot!

TOMTEN.

Din gamla murkna skog du brände,
Det var det modigaste, klokaste du gjort;
Så ut på svedjan nu, det växer bra i aska,
Och några skördar kan du ta ännu!
Men kan du icke själf dem njuta,
Så gif, ty gifva sällare än taga
Ju är! Och det är offer som behaga —
Nu går jag åter i mitt dunkla skjul,
Och önskar dig en god, god jul!

[Försvinner.]

*

GAMLE [ensam, betraktar hands-
ken].

En liten hand som räcket ut i mörkret —
En handske kastad, ej till strid men frid!
En liten barnhand mjuk och smeksam —
Hvad gömmer du för hemligheter,
Måhända är du endast en attrapp,
Som kommer nu till julen med en gåfva —

[Det knackar

Stig in, okände vän, en julklapp väntar
På den som kommer först! — Stig in!

*

ELLEN [in].

Förlåt herr doktor att jag stiger på,
Men ni är känd som mänskors vän —
Jag är förlorad, rent förtviflad, öfvergifven.

GAMLE [reser sig].

Gud tröste er, mitt barn, sitt ner,
Hvad hände sen, är det om ringen?

ELLEN.

Jag varit där, och jag är ännu misstänkt,
Man söker mig, jag ville gå i sjön,
Men kunde ej, låt mig få stanna;
Säg någonting, säg »utan skuld».

GAMLE.

Var lugn, och låt mig tänka lite —
Hur var det nu — jo här en julklapp
Ifrån en okänd!

ELLEN.

Hvad, en gammal handske!

GAMLE.

Ja, jag förstår det ej, men den har tappats
Och funnits, tappats åter, återfunnits —

ELLEN.

Jag tror det är min frus! Låt se
På numret!

[Vänder handsken; *ringen faller ut.*]

Herre Gud! Se där är ringen!
Då är jag frälst! Ni visste icke om den!

GAMLE.

Jag visste intet! Torka era tårar.

ELLEN.

Hvad han är snäll! Att han var god mot djur,
Och blommor visste jag förut..

GAMLE.

Håll tyst! Jag äger ingen del i detta —

ELLEN

Är det ej vara god en menska rädda?

GAMLE.

Ett redskap var jag, gifvarn icke!

ELLEN.

Var lycklig nu, jag önskade jag vore ni,
Som fått en stackare så lycklig göra —

GAMLE.

Gå nu och ställ till rätta hvad ni kan,
Och gläds med husets folk...

ELLEN.

Hvad kan jag? — Lilla barnet är ju borta.

Hur skulle vi då glädjas uti sorgehuset?

GAMLE.

Det lilla barnet? Ja jag hört den sagan —

Men tro mig, Ellen, här det lekes gömma ringen.

Mer vet jag ej! Men med en annan syn på tingen —

Jag anar, hoppas, tror att innan dag är slut,

En hvar sin prøfvotid har kämpat ut.

[Sjunker ned i stolen och somnar in.]

[RIDÅ.]

V.

BARNKAMMAREN.

Barnkammaren. I fonden ett vackert alkovdraperi med ett litet bord framför; på bordet två stearinljus i silfverstakar; emellan dem ett barnporträtt i blom-mor; en spegel bakom ljusen, hvilkas lågor synas i spegeln. Till vänster en liten hvit barnsäng med blå »himmel» öfver. Till höger ett litet barnbord, hvitt, med barnstol. På stolen sitter dockan Rosa; på bordet julgåfvor och en liten gran. En hvit gunghäst bredvid sängen.

FRUN [in, svartklädd med svart peliss; hon bär ett svart flor som hon rifver och hänger på föremå-len i rummet; julgranen, dockan, gunghästen o. s. v.].

Vi ha fått sorg! Men vi ha något fått,
Som fyller sagnans tomhet;
Vi ha fått kallt, och kölden svalkar;
Vi ha fått mörkt, och mörkret döljer,
Som täcket man vill krypa under
I sömnlös natt att undgå skräckens bilder.
Du Rosa, sörjer Du din lilla matmor?
Du är så blek om kind och dina händer kalla;
Skall juleträdet för dig spela sorgesång?

[Hon drar upp en speldosa och ställer under granen.]
Och hästen Blanka med sitt flor om armen!
Jag minnes i fjor, vi reste bort
Till far och mor på landet,
Du stod här ensam i de kalla rummen
Men Mary tänkte på dig, hon,
»Nu står den stackars Blanka där och fryser
Och kanske blir hon mörkrädd i de mörka rummen.»
När hon kom hem, Du hade ock förkyllt Dig!
Fick ondt i halsen, och hon skötte Dig,
Och band sin bästa strumpa öfver strupen,
Hon kysste Dig på hvita nosen,
Hon kammade Din mahn, och band ett gullband
I pannan! Jo, Du hade't bra Du,
Men nu — nu ha vi ondt, så ondt, vi alla!
Du lilla säng står tom, som båt på hafvet
När skeppet sjönk, Du vaggar redlös.
Hvem skall jag bädda åt,
Mitt lilla lif som nu är död?
Jag minns den sista aftonen
När efter kvällsvard Du fick smulor
I sängen och jag måste bädda om,
Du trodde det var sand som strötts
Utaf John Blund, jag brukade berätta.
Med aftonbön jag sagor blandade,
Och visor, för att sjunga in Din lustfärd
Till drömmens gröna skogar, blåa sjöar,

Och ögonlocken slöto sig som tusenskönor
Uppöfver kindens rosor, under hårets älfgräs...
Ej mera där! En liten grop i mjuka bolstern
Är allt som ger en tombild af Din fina kropp.
Inunder sängens blåa himmel
Som nu är svart och gått i moln ...
Hvar är mitt barn? Hvar är Du, svara?
Har Du till stjärnorna gått ut
Att leka ibland andra barn, ej födda,
Kanhända döda, födda om igen?
Har Du gått ut att söka sagorna
Och träffa Tummeliten, Fågel blå,
Rödlufvan, lilla Soliman,
När Du på oss blef trött, och på vårt bråk?
Ja fick jag följa Dig? Här var jag aldrig hemma.
Det lofvade alltjämt, men höll ej,
Det liknade, men var ej;
Ett konstverk, väl, men bara fel
För mycket kropp, för litet själ,
Och rent förtvifladt att man ej fick vara
Ej kunde bli den helst man ville vara!

[Paus.]

Men det är mörkt! Man stängt mig af från ljuset.

[Vrider på en kontakt förgäfves.]

Och det är kallt, man har förment mig värme!

[Räcker ut handen i kulissen som för att söka en kran.]

Och intet vatten! Mina blommor törsta!

[Hon ringer i en liten klocka.]

Men ingen kommer! Alla gått sin väg!

Var jag så stygg då? Ingen vet

Hvad alla veta — tro sig veta!

Allt böjde sig för mig och ingen vågade

Mig säga hur jag skulle vara!

Jo spegeln tordes, men det var en dålig vän.

Det glatta glaset sade bara artigheter.

[Paus.]

Hvad är det här? — Min handske som jag tappat!

Och här, i fingret, sitter ju min ring!

Då var hon icke skyldig, stackars Ellen!

Nu skall hon hämnas, jag får hennes straff,

Då blir det sista värre än det första!

I fängelse? — Det vill jag ej — jag gömmer ringen.

[Paus.]

Nej! Jo! — Hvad var det? Någon smekte mig på
kanden!

Är någon här? Jag hörde hviskas.

Ett barn som andades i sömnen.

Och nu! Det flöjeln är på grannens tak.

Tyst, hör, han sjunger uppå skorstenskransen,

Hvad säger han: »Min Mary, Mary, Mary!»

Och sedan: »Ellen, Ellen!» — Arma Ellen!...

En klocka ringer! Ambulansen!

Hvad har här händt? Hvad har jag gjort?
Nej rätt må vara rätt, och när jag felat
Så går jag själf och tar mitt straff!

*

ELLEN [in].

FRUN [faller på knä för
henne].

ELLEN.

Stig opp i Jesu namn, jag blir förtvinad, lilla, kära
olyckliga Fru, stig opp, jäg kan icke se detta; det är
ju ingenting att tala om, ett misstag, ja det får man
tåla, allt är ju så bråkigt; det är svårt att lefva, det
är nästan omöjligt, har någon sagt! Så! Så!

FRUN.

Ellen! Förlåt mig!

ELLEN.

Det har jag gjort, det har jag, goda snälla, stig opp,
så skall jag berätta någonting...

FRUN [reser sig].

Är det om...?

ELLEN.

Nej, det är det inte! Men det är om en annan!
Den gamle oppe i vinden — har gått hädan — nöjd

och så försonad med detta som han önskade. — Men när vi sökte i hans papper — så fann vi hans rätta namn — Och...

FRUN.

Då vet jag! — Det var min förlorade far!

ELLEN.

Ja!

FRUN.

Och han dog utan att ha fått se sitt barn igen! — Så vill jag återse honom! — Detta underliga hus, där mänskoöden trafvas på trossbottnarna, det ena ofvanpå det andra, bredvid hvarandra. — Hvar är min man? Har han låtit er höra af sig?

ELLEN.

Han kommer hem till kvällsbordet — men icke förr!

FRUN.

Till julbordet? I mörker, köld och torka; i sorgeljus och likrum — stackars min man! Nu går jag till min far! — Hur dog han Ellen?

ELLEN.

Han brände sina papper och sa, att det var skräp alltihop — och det var han som hittat ringen. —

När han då gjort mig lycklig, så sade han: Nu dör jag nöjd, då jag fått den nåden att göra en människa glad!

FRUN.

Han hade rätt! — Jag älskade honom icke; men jag vill lägga igen hans ögon och göra honom den sista tjänsten — som man skall! Kom och följ mig Ellen!

[De gå.]

[Paus.]

Kristin och Portvakten (med verktyg) gå sakta öfver scenen.

PORTV.

Det reder sig, det reder sig!

KRISTIN [antyder lilla sängen].

Tyst! Tyst!

[De smyga ut.]

TOMTEN i högra, JULENS ÄNGEL i vänstra kulissen.

JULEN.

Nu är vårt värf till ända snart;

Jag sett ett knäfall, hört ett tonfall;

Ett enda litet ord: »förlåt» kan allt försona!

Nu är det sagdt, nu är det gjordt! —

Lägg sorgen af! Må glädjens fest begynna!

TOMTEN [smyger omkring och
tar bort sorgfloren som
han samlar i handen.]

Jag blåser dammet bort, jag sopar, städar,
Jag skurar mässing, som af dålig andedräkt
Blef skum; jag vattnar blommorna,
När husan glömt, att ej de törsta!

[Han vattnar blommorna vid spegeln.]

Gardinerna jag lägger uti vackra veck,
Drar mattan jämn; ostäda kan jag också,
Men icke här, och ej i dag!
Du lilla mor, du unga vackra fru,
Nu har du lidit, glöm ej läxan!
Af ångerns och af smärtans tårar
Ditt öga blir så vackert, klarögdt, mildt,
Men gråter du af ondska, blir du ful!
Nu, ängel! Få vi säga nu »god jul?»

JULEN.

Hon kommer från en kärlekstjänst,
Hon ögonen har slutit på sin döde far —
Som, död först, fick igen sitt barn —

Tomten [går och tittar i sängen, vaggar
den sakta, lyfter fingret, som om han
menade: »Hon sofver»].

Nu får hon sitt, men lefvande, i lifvet —
Gå nu till knappar, kranar, passa på.

TOMTEN,

Jag går och gör allt färdigt till tablå!

[De gå åt hvar sitt håll.]

[Paus: Musik: Sindings

Frühlingsrauschen.]

*

FRUN [in, som förut i peliss].

O, goda värme! Kom du åter?

Är sunnanvind, har vintersolen stigit

Ifrån ekvatorn, är det sommar?

[Fullaste belysning på scenen.]

FRUN [släpper pelissen på golvet].

O Gud! — Ett ord! — Och det vardt ljus!

Har du din himmel öppnat åter,

Då får jag se ett litet anlete

Som ler emellan hvita moln,

Små händer som sig sträcka, liten mun...

Men tyst!

[Hon lyss som om hon hörde ett ljud

från sängen; ser sig omkring.]

Och här! Hvad händt, är sorgen aflagd?

[Går till sängen; får se barnet, som

dock icke synes för åskådarne.]

Ja! Herren tog! Och Herren gaf igen!

Jag är ej värdig till den nåden än —

[På knä vid sängen.]

Men, när en mor får ta sitt barn i famnen åter,

Då saknar glädjen ord och glädjen gråter!

TOMTEN [synes i högra kulissen;

tar af mössan och kastar

kyssar åt modren och

barnet].

(RIDÅ.)

Af **Aktiebolaget Ljus** har utgifvits följande
kammarspel:

August Strindberg:

OPUS I *Oväder.*

Kr. 1: —.

OPUS II. *Brända tomten.*

Kr. 1: —.

OPUS III. *Spöksonaten.*

Kr. 1: —.

OPUS IV. *Pelikanen.*

Kr. 1: —.

I—IV inbundna i ett band Kr. 4: —.

Centraltryckeriet, Stockholm 1909.